UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Vrbs

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

Politus & liberalis homo ita animo affectus erit, vt ſibi ipſe lex eſſe videatur: ſiue dexter, ſiue vrbanus nominetur. At vero ſcurra à riſu longe multumq; ſuperatur, qui nec ſibi parcit, nec cæteris, ſi riſum concitet. *ibid.*

¶ APOPHTHEGMATA.

L. Craſſus. M. Brutus, cum in accuſatione C. Planci duos lectores excitaſſet, & alteri de Colonia Narbonen. L. Craſſi, qui rei Bruti aderat, orationem legendam dediſſet: alteri de lege Seruilia, ex his demonſtrans, illum ſibi pugnantia ſcribere: Craſſus viciſſim tres Bruti patris de iure ciuili libros tribus legendos dedit; in quorum primo erat. Forte euenit, vt in Priuernate eſſemus, hic Craſſus: Audis Brute, pater teſtificatur, ſe tibi fundum Priuernatem reliquiſſe. In ſecundo libro ſcriptum erat, in Albano eramus ego & Marcus filius: hic rurſum Craſſus: Notat hunc gurgitem, metuebat, ne cum is nil haberet, nihil eſſe ei relictum putaretur. Tum ex tertio recitatum eſt, cum in Tiburti aſſedimus ego & Marcus filius: tum Craſſus: Vbi ſunt hi fundi Brute, quos tibi pater publicis commentariis conſignatos reliquit? Quod niſi puberem te iam haberet, quartum librum compoſuiſſet, & ſe etiam in balneis lotum cum filio ſcriptum reliquiſſet. Ita Craſſus duos lectores aduerſum ſe à Bruto excitatos tribus aduerſus ipſum productis vltus eſt. Hoc vrbanitatis exemplum refert M. Tullius, quod non aſtringitur paucis verbis, ſed per orationem fuſum eſt. *Eraſ. l. 6. apoph.*

Vrbs.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

VRbs. Græ. ἄϛυ, εος, τὸ, dicitur ab vruo, aratri curuatura. Antiqui enim Hetruſco more iunctis tauro & vacca; quæ interior eſſet, ſulcum aratro circumducebant, intra quem vrbem ædificarent. Alii tamen ab orbe dictam volunt, quod ſulcus ille in orbem duceretur. Vrbs ſunt ipſa ædificia. Ciuitas vero, quæ Græce πόλις, ιος, ἡ, dicitur ſignificat ipſos ciues, diciturq; quaſi ciuium vnitas. Confunduntur tamen hæc quandoq;. Virg. *Inuadunt vrbem ſomno vinoq; ſepultam.* quod tamen illic carminis neceſſitate factum eſt, cum in verſu hexametro ciuitas, & ciuitatem locare non poſſimus.

Vrbs Hebr. *Hir.* dicitur, i. ciuitas, muris, turribus, & amplis ædificiis excitata. Cognationem habet cum *Hor,* excitauit. Hinc ὠρέω, cuſtodio, &c. Vide Etymologic. Triling. Lugdun. pag. 913. vbi multa obſeruatu digna leguntur.

¶ LOCI BIBLICI.

Vrbes Leuitarum, *Numer.* 35. *v.* 23. *Ioſue* 21. 2. De eorum vrbibus ſex profugis deſtinatæ, *Num.* 35. *v.* 6. 10. *Deut.* 4. *v.* 41. 42. & 19. *v.* 2. *Ioſ.* 20. *v.* 2. vrbium protector Deus, 2. *Reg.* 19. 34. & 20. 6, *Pſalm.* 127. *v.* 1. *Eſa* 37. *v.* 35. vrbs ſupra montem poſita, *Matt.* 5. *v.* 14. vrbes ab Hebræis filiæ frequenter appellantur.

¶ SENTENTIAE PHILOS.

Vrbs ſi ex animi ſententia condenda ſit, & mare & agrum ſpectare debet. *Ariſt. lib. 7. de Repub. c. 5.*

In vrbe ſpectanda eſt, quæ eſt neceſſaria, ſalubritas. Eæ enim vrbes, quæ Orientem ſpectant, eoſq; ventos, qui inde flant, ſalubriores ſunt. *lib. 7. de Repub. c. 11.*

Quoniam habenda eſt valetudinis incolarum ratio, id poſitum eſt in eo, vt vrbs ſita ſit in hoc, vel illo loco, & ad hoc vel illud efficiendum apte & accommodate: dein vt aquis ſalubribus vtatur: eaq; res magnæ ſit curæ. *ibid.*

Ad bellicas quidem res facile & expedite ex vrbe exercitus educi debet: hoſtium contra ægre ad eam penetrare, atq; eam obſidione cingere. *ibid.*

Non ſolum muri vrbib. circumdandi ſunt: ſed diligentia adhibenda eſt, vt & ornamentum vrbi afferant, & bellicis neceſſitatibus cum cæteris, tum iis quæ nunc inuentæ ſunt. *ibid.*

Vrbs & locus quicunq; ſalubris eſt, qui placide aſpiratur: ideo & mare ſalubre eſt. *Ariſt. prob. ſec. 1. num. 54.*

Vrbis ſitus & ad terram, & ad mare iacere debet, & communem eſſe locorum omnium ad auxilia ferenda, & ad importationem fructuum, & lignorum materiam facilem aduectionem. *Idem Polit. 7. c. 5.*

Vrbis curatores eligantur ad vias ædificiorum ſtructuras: & ornatum huc pertinentem, vt & homines, & reliquæ beſtiæ nullam iniuriam inferant, & tum in ipſo ciuitatis ambitu, tum in ſuburbio ea, quæ ciuitatibus conueniunt, fiant, ad fori gubernationem AEdiles, ad templa ſacerdotes. *Plat. de leg. dial. 6.*

Vrbis curatorum cura ſit viarum in vrbe, & quæ earum, quæ ex regione ad ciuitatem ſemper tendunt, & extructionum, vt omnes ſecundum leges fiant, & aquarum, quas cuſtodes ad ipſas curatas miſerint, & delegerint, quoad fontes iuſto modo, & pure progredientes ciuitatem ornent, ſimulque commodent. *Idem ibidem.*

Vrbis curatores oportet vt potentes ſint, & ... blicarum rerum curam gerant: quapropter quiſque ... cenſibus curatorem proponat, quemcunque volue... autem, & ad ſex, quibus plurima ſuffragia contige... ſortiantur tres, quibus hoc ſtudium incumbit. *Pl... al. 6.*

Vrbis curatores iudicent in communi mulctam vſ... & cum ædibus duplum. *idem ibid.*

Vrbis curatores animaduertere debent, vt nullus ... quam de publico aut extructionibus aut foſſis occupe... quarum pluuialium commodæ profluxionis, hos cu... portet, & omnium, quæ intra aut extra ciuitatem h... rit. *ibid.*

Vrbium rectores non relinquunt curam regend... num, etiamſi in cœlum recepti ſint. *Macrobius in ſ... pionis, lib. 1.*

Vrbs quomodo condi debeat, in libris de Republ. ne... dem facit Plato, quia illam reliquit cœlo, in libris de le... ris ædificat ad exemplaris illius, quoad fieri poteſt, ima... *Plat. de leg. dial. 4.*

Vrbem antequam veteres ſtatuerunt, varia ſuperſti... neum ſacrificiis propitiare conſueuerunt. *Franc. Patric.* ... 8. *c.* 2.

Non ab aſpectu, ſed à potentia vrbes æſtimari debent ... *lib. 1.*

In bellis profundæ altæq; foſſæ non ſunt munime... nea ad certam ſecuræ ſalutis ſpem hominibus incluſ... ſed hoc tantùm pollicentur, oppidanos repentina hoſti... ne obſeſſos cladem nullam accepturos. *Dion. Hal. l. 2.*

Vrbes exiguæ & infrequentes, ac propterea infirm... neq; ſe ipſas regere poſſunt.

Vrbem in periculis deſerere, omnibus publicæ ſaluti... eſt metuendum. *l. 5.*

Vrbes ſunt humanarum cladium conſepta miſeranda... *l. 7. c. 2.*

Agreſtem incultamq; hominum in initio ſæculi ... munione brutorum animalium, vel ferarum, vrbium ... prima diſcreuit. In his nomen reipublicæ peperit com... tas. Ideo potentiſſimæ nationes ac principes conſec... maiorem gloriam putauerunt, quàm aut fundare noua... aut ab aliis conditas, in nomen ſuum, ſub quadam amp... transferre. *Veget. l. 4. de re milit. in præfat.*

Maximæ vrbes bello magnæ fiunt ſolitudines, ſi ... ſtes, ſi celeritatem adhibeas, ſi cunctationem tollas. *P... br. 6.*

Multas vrbes magnis affecit calamitatibus ciuium ... lus. Sed funditus quidem perierunt, Ilium ob Alexan... laum contumeliam. Mileſii etiam vrbis ſuæ excidio ... fœdos amores Heſtiæ aluerunt. Sic Philomelus ſacrileg... lum Leontinorum Reipublicæ infixit. *Pauſ. l. 10.*

Corbulo donum à legatis Tigranocertæ cum honore ... quidquam vrbi detractum eſt, quo proximus obſequium ... tinerent. *Tacit. annal. l. 14.*

In bellis ciuilibus eſt grande momentum in nomin... prætextu ſenatus. *Tacit. hiſt. l. 1.*

Sic eſt rerum humanarum natura, vt capite ſublato ... mario oppido expugnato) cætera breui tempore corru... *bello Vandal. lib. 1.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Lycurgus, percontantibus, cur prohibuiſſet vrbem ... Quoniam, inquit, non caret mœnibus ciuitas, quæ non la... viris cincta eſt. Indicauit, id genus munimenta magis ar... um ignauiam, quam fortitudinem. *Plut.*

Agis Archidami F. cum præteriret Corinthiorum m... ſpiceretq; excelſa munitaq; eſſe, & in longum porrect... Quæ ſunt (inquit) mulieres, hunc locum inhabitantes? ... tibus viris non eſſe opus mœnibus. *Plutarch. in Lacon.*

Ageſilaus. Quum quidam interrogaſſet, cur Sparta ... non cingeretur? Ciues armis inſtructos & vnanimes o... Hi, ſunt vrbis mœnia. Significans, eam demum ciui... tam eſſe, in qua infracti, & bene armati milites eſſent. *Plu... con.*

Theopompus. Cuidam oſtendenti ciuitatis ſuæ mœnia ... tanti: num valida & alta viderentur? Minime, inquit, ... ſint mulierum. Sentiens, ciuitatem ſatis munitam eſſe, ... beat: ſin minus, nihil prodeſſe quamlibet operoſa munim... *in Lacon.*

Pantholidas legatus miſſus in Aſiam, oſtendentibus ... probe munitum: Per deos (inquit) o hoſpes, bellum conclu... rum. *Plut. in Lacon.*

Iſæus ſophiſta. Cum olim Lacedæmonii inirent con... uitate mœnibus cingenda, Iſæus ſophiſta, aliis conſultan... meri hæc recitauit verba.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

[illegible] a[illegible]u, galea galea, atq; viro vir.
[illegible] ſecit [illegible] ſtate Lacedæmonii, & mu[illegible]s cincti ſumus.

[illegible] Alexander. Quum audiſſet de rupe quadam apud Indos, quæ ob [illegible], veluti auibus inacceſſa, ἄορνος dicebatur: quod ipſe [illegible] locus expugnatu difficilis eſſet, ſed qui eum teneret formi[illegible]. Nunc, inquit, locus captu facilis eſt. Significans, nihil pro[illegible] munimenta, niſi vir fortis ea tueatur. Arx enim non tam foſſis [illegible] muris tuta eſt, quam viris. *Plut. in apoph.*

Vide, Ciuitas, Reſpublica.

Vſura.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Vſura, Græce τόκος, ου, ὁ. i. partus. quod pecunia pecuniam pariat, [illegible], ὁ, vſurarius dicitur.

Vſuram hebræi *Neſchec*, i. morſuram appellant, quod hominum ſubſtantiam arrodat & mordendo perdat. Vide *Deut.* 23.16. & *Pſal.* 14.5. Vel à verbo *Naſchac*, momordit, arrodit,. Cognationem habet cum *Nachaſch*, Serpens, quæ omnia tanto huic malo apprime conueniunt: Eſt autem vſura, quodcunq; ſolutioni rei mutuatæ accedit, ipſius rei vſus gratia pactione interpoſita: rei mutuatæ accedit, ipſius rei vſus gratia pactione interpoſita: vel hac intentione habita poſt contractum, vel exactione habita poſt contractum. *ſecund. Hoſtienſ. in ſumma.*

Vſura eſt, quicquid præter ſortem accedit ſiue iuſto titulo, ſiue in mutuis, ſiue in contractibus aliis. *ſecund. B. Thom. in quæſt. de malo q.13. art. 4. cap.*

Vſura eſt pretium pecuniæ mutuatæ, vel cuiuſcunque rei, cuius vſus eſt conſumptio vel diſtractio eius. *ſecund. eund ſecunda Secundæ, q.78. art.4. cap.1.*

¶ BIBLICI LOCI.

Vſura inter Hebræos prohibita, *Exod.* 22.25 *Deut.* 23.19 *Nehemia.* 5 v.7.8. *Pſalm.* 14.5. *Prouerb.* 28. 2.. & 12. 16. *Ezech.* 18.8. *Ierem.* 15.10. *Ezech.* 22.12. *Luc.* 6.34. & 19.8.

¶ SENTENTIÆ BIBLICÆ.

Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum quaſi exactor, nec vſuris opprimes. *Exod.* 22.

Pecuniam tuam non dabis ad vſuram. *Leu.* 25.

Non fœneraberis fratri tuo. *Deut.* 13.

Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. *Pſalm.* 14.

Multi non cauſa nequitiæ non fœnerati ſunt, ſed fraudati timuerunt. *Eccl.* 29.

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Si fœneraueris hominem, id eſt, ſi mutuo dederis pecuniam tuam, à quo plus, quam dediſti expectes, non pecuniam ſolam, ſed aliquid plus, quam dediſti, ſiue illud triticum ſit, ſiue vinum, ſiue oleum, ſiue quodlibet aliud, ſi plus, quam dediſti, expectes accipere, fœnerator es, & hoc improbandus, non laudandus. *Auguſt. ſup. Pſalm* 26. & *hab.* 14 *q.3. c. Si fœneraueris.*

Quid dicam de vſuris, quas etiam ipſæ leges & iudices reddi iubent: an crudelior eſt, qui ſubtrahit aliquid, vel detrahit diuiti, quam qui trucidat pauperem fœnore? Hæc vtrique atque huiuſmodi male vtique poſſidentur, & vellem, vt reſtituerentur: ſed non eſt, quo iudice repetantur. Iam vero prudenter intueamur, quod ſcriptum eſt: Fideli homini totus mundus diuitiæ ſunt, infideli autem nec obulus. Nonne omnes, qui ſibi videntur gaudere conquiſitis, eiſq; vti neſciunt, alienum poſſidere conuincimus? Hoc enim certe alienum non eſt, quod iure poſſidetur. Hoc autem iure poſſidetur, quod iuſte: & hoc iuſte, quod bene. Omne igitur, quod male poſſidetur, alienum eſt, male autem poſſidet, qui male vtitur. *Aug. ad Maced. & hab.* 14. *q.4. can Quid dicam.*

Putant quidam, vſuras tantum eſſe in pecunia, quod prouidens diuina ſcriptura, omnis rei aufert ſuperabundantiam, vt plus non recipias, quam dediſti. Item alii pro pecunia fœnerata ſolent munuſcula diuerſis generis accipere, & non intelligunt, ſcripturam vſuram appellare & ſuperabundantiam, quicquid illud eſt, ſi ab eo, quod dederint, plus re acceperint. *Hieron. ſuper Ezech. lib.* 6. & *hab.* 14 [illegible] *n. Putant.*

C[illegible] fr[illegible] udem conuertis naturæ induſtiam? cur affectus inopiam? c[illegible] op[illegible] ri facis pauperibus ſterilitatem, fles publicam fertilitatem explorans, quando ſterilior prouentus. Hanc vocas induſtriam, [illegible] æ eſt calliditatis verſutia, fraudis aſtutia. Et quod tu remedium [illegible] cas eſt commentum nequitiæ. Latrocinium autem fœnus appellem. Captentur tanquam, latrocinii tempora, qu[i]bus in viſcera hominum durus inſidiator obrepas. Cui conditæ frugis multiplicatur vſura? quid imprecaris mala omnibus lucrum tuum damnum publicum. *Amb. l.3. offic.*

Plerique refugientes præcepta legis, cum dederi[nt] pecuniam negotiatoribus, in pecunia vſuras exigunt, ſed de mercibus eorum tanquam vſurarum emolumenta precipiunt. Ideo audiant quid lex dicat: Neque, inquit, vſuram eſcarum accipies, neque omnium rerum. Item: Eſca vſura eſt, & veſtis vſura eſt, & quodcunque accedit ſorti, vſura eſt, & quod velis nomen ei imponas, vſura eſt. Item, ſi quis inſtaurandum conuiuium putet, ad negotiatorem mittit, vt abſinthiaci cupellam deferat ſibi gratis: ad cauponem dirigit, vt Picenum vinum, aut Tyriacum requirat, ad Ianium, vt hillam ſibi procuret: ad alium, vt ſibi poma adornet. *Amb. & hab.* 4. *quæſt.* 3. *Plerique.*

Si quis vſuram accipit, rapinam facit, vita non viuit. *Amb. lib. de bono mortis, & hab.* 14. *q.4. can. Si quis vſur.*

Ab illo exige vſuram, cui merito nocere deſideras, cui iure inferuntur arma, huic legitimæ auferuntur vſuræ: quem bello vincere non potes, ab hoc vſuram exige, quem non ſit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui vſuras flagitat, ſine gladio ſe de hoſte vlciſcitur, qui fuit vſurarius exactor inimici: Ergo vbi ius belli eſt, ibi ius vſuræ. *Ibid. can. Ab illo.*

Non ordinandos cenſemus illos, qui vſuras accepiſſe conuincuntur. *Greg & hab. diſt.* 33. *can. Mariorum duarum.*

Mutuo da, ampliores cape vſuras, mutuo da accepturus, ſed licet vbi nulla inuidia, nulla accuſatio, inſidiatio, neque terror: mutua nulla indigenti, ſed Chriſto, & propter te neceſſitatem habenti, eſurienti, & omnes nutrienti. Hæ enim vſuræ regnum illæ gehennam præparant. Hæ ſunt pietatis & miſericordiæ, illæ crudelitatis & auaritiæ. *Ioan Chryſoſt. ſup. Matth.*

Nihil vſuris turpius, nihil crudelius. Alienas negotiatur miſerias, & lucrum ſuum alterius aduerſitatem facit. Talis eſt quaſi manum ſuſcipiens, & in naufragium impellens.

Similis eſt pecunia vſurarii morſui aſpidis. Percuſſus enim ab aſpide quaſi delectatus vadit in ſomnum, & per ſuauitatem ſoporis moritur, quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui ſub vſura accipit ſub tempore quaſi beneficium ſentit, ſed vſura per omnes ſuas facultates decurrit, & totum conuertit in debitum. *Idem ibid.*

Nec hoc prætereundem quoque duximus, eſſe quoſdam lucri turpis cupiditate captos, qui vſurariam exercere pecuniam, & fœnore volunt diteſcere. Quod nos, vt non tantum d[illegible]mus in eos, qui ſunt in clericali ordine conſtituti, ſed etiam laicos cadere, qui Chriſtianos ſe dici cupiunt, condolemus: quod vindicari acrius in eos, qui fuerunt confutati, decernimus, vt omnis peccandi opportunitas adimatur. *Leo Papa, & habetur* 14. *quæſt.* 4. *c. Non hoc prætereundum.*

Sicut non ſuo, ita non alieno nomine aliquid clericorum exercere fœnus attentet. In decens eſt enim, crimen ſuum incommodis alienis impendere & exercere. Fœnus autem hoc ſolum aſpicere & exercere debemus, vt quod hic miſericorditer tribuimus, à Domino, qui multipliciter & in perpetuum manſura tribuit, recipere valeamus. *Idem & hab. diſt* 4. *c. Sicut non.*

Et eſca vſura eſt, & veſtis vſura: & quodcunque ſorti accidit vſura eſt. Quod velis ei nomen imponas, vſura. *Amb. l.1. de Dauid.*

¶ POETICÆ SENTENTIÆ.

Lucan. 1. lib. bel. ciuil.

Hinc vſura vorax, auidumq; in tempore fœnus,
Et concuſſa fides, & multis vtile bellum.

Auſon. Ædil. 15.

Quod vitæ ſectabor iter, &c.
Si turpia lucra
Fœnoris, & velox inops vſura trucidat?

Anthol. Sac. Iac. Bill.

Sterilitatem ex vſuris plerumque & crudelitate in pauperes naſci.

Quod tepeant hyemes, æſtiuaq; tempora rurſum
Algida ſint, fruges terra negetq; ſuas.
Deſine mirari ſtultaſq; explode querelas:
Hoc etenim læſi poſtulat ira Dei.
Nam quia tam nobis ſunt ferrea pectora, reddit
Cælum etiam nobis durius ære Deus.
Et quia tam numos gignunt per fœnora numi,
Ante ferax tellus deſinit eſſe ferax.

¶ APOPHTHEGMATA.

Thales aſſidue in ore habuiſſe fertur. Noli ditari nequiter: Quo admonuit, vt à turpi lucro vbique abſtineamus, ne grauetur proximus. *Laert. l.1. c.1.*

Anacharſis aiebat, forum eſſe locum mutuis hominum fraudibus ac rapinis deſtinatum. Notans mores vendentium fœneratorum, qui per fas nefaſque plebem expilant, numiſque exhauriunt. *Laert. l.1. c.9.*

Antiphanes dicere ſolebat: Vſuram quæſtumq; illicitum breues habere delitias, longam autem calamitatem. *Stob.*

Ageſilaus quum Agidi perſuaſiſſet, vt debitorum fœnerantium que nomina, tabulæque vna comburerentur: adportatæ ſunt in

 forum